

JUŽNA EVROPA

- SREDOZEMLJE / MEDITERAN → svet na treh celinah (J Evropa, Z Azija, S Afrika)
- lega ob Sredozemskem morju → skupne naravne poteze (površje, podnebje, prst, rastlinstvo)
- primanjkuje sladke vode
- velike razlike v gospodarski razvitosti posameznih pokrajin
- razvoj turizma
- LITORIZACIJA → zgoščevanje prebivalstva in gospodarstva na obalah (te pa so postale prostorsko in ekološko preobremenjene)
- 3 polotoki: Iberski / Pirenejski (Španija), Apeninski (Italija), Balkanski (Grčija)
- otoki in otočja: Baleari (V od Španije), Sardinija (pod Korziko), Sicilija (J Italije), Kreta (J Grčije), Ciper (JV od Grčije)
- tektonsko najaktivnejši del Evrope – potresi, vulkani ← Afriška litosferska plošča se podriva pod Evrazijsko
- alpidaska orogeneza → Betijske kordiljere in Sierra Nevada (J Španije), Kantabrijsko gorstvo in Pireneji (S Španije), Apenini (Italija), Alpe, Šarsko-Pindsko gorstvo (Z Grčija)
- hercinska orogeneza → planota / masiv Meseta (osrednja Španija), Rodopi (V Grčija)
- Padska nižina – največja nižina v J Evropi
- vulkani: Vulcano, Stromboli, Etna, Vezuv, Santorin
- gorsko → gorsko rastlinstvo
- oceansko → lega ob Atlantiku, padavine tudi poleti, hladno morje, majhna amplituda, bujno travniško rastlinstvo (SZ del Iberskega polotoka)
- sredozemsko → vroča in suha poletja, mile in vlažne zime (JV in J Španije, J Portugalske)
- Z vetrovi iznad Atlantika prinesejo padavine, več padavin je v Z delu kot v V
- ETEZIJE (etezijsko / sredozemsko podnebje) → S in SV vetrovi, ki pihajo na Grčijo in V Sredozemlje; vroča poletja (azorski maksimum)
- izsekavanje, krčenje s pašo, požari mediteranskega zimzelenega gozda
- MAKIJA → do 5m visoko in gosto grmičasto zimzeleno rastlinstvo (bodičasti hrast, mirta, brin)
- GARIGA → do 2m visoko zimzeleno trnasto grmičasto rastlinstvo (bodljikavi hrast, rožmarin, sivka)
- tradicionalno kmetijstvo → pridelava žit, oljk, vina, vzreja živine (drobnice)
- kmetijske površine so danes na ozkih priobalnih ravninah in na naplavinah večjih rek
- malo padavin
- na velikem delu površja so le plitve in slabo rodovitne prsti
- EROZIJA → zaradi krčenja gozda in prekomerne paše
- samooskrbno kmetijstvo, saj se tržno ni moglo uspešno razvijati
- večina prebivalstva je bila v kmetovanju slabo izobražena, mladi so se odseljevali, na kmetijah je vztrajala le starejša delovna sila, ki uvajanju inovacij ni bila naklonjena
- LATIFUNDIJE → 'posest državnih veljakov s suženjsko delovno silo', velika kmetijska posestva fevdalnega izvora, lastniki so bili zemljiški gospodje, ki so živeli v mestih – svoja zemljišča so namenjali lovu ali drugim dejavnostim ali pa jih preprosto niso izkoriščali, najemali so poceni delovno silo, ekstenzivne oblike kmetijstva (gojenje oljk, pšenice in ovac), na ostankih nekdanjih latifundij še danes najemajo sezonske nekvalificirane delavce (ilegalne priseljence), nekonkurenčna pridelava

- MINIFUNDIJE → majhne kmetije, samooskrbno kmetijstvo, kmetje niso imeli socialne varnosti, primanjkovalo jim je sredstev za uvajanje naprednejših oblik pridelave, uspešnost kmetovanja je ovirala razdrobljenost zemljišč
- sistem latifundij in minifundij je bil zelo neučinkovit
- zemljiške reforme → odprava latifundij, delitev zemljišč med kmete brez zemlje, večja socialna varnost kmetov in motivacija za mnogo večjo produktivnost, kmetije so bile še vedno majhne
- vstop v EU – veliko sredstev za razvoj kmetijstva, poveča se trg za njihove izdelke, višje cene kot prej
- nove prometnice, izgradnja namakalnih sistemov, povečan delež obdelovalnih površin, modernizacija in intenzifikacija kmetijstva zajameta le območja z najprimernejšimi zemljišči na obalnih ravninah, drugod še vedno prevladujejo ekstenzivne oblike
- žitno poljedelstvo → na namakalnih površinah se je razvila intenzivna in visoko produktivna pridelava žitaric (koruza, pšenica); notranjost Španije in Apeninskega polotoka – ohranjeno ekstenzivno žitno poljedelstvo ← zemljišča je treba po vsaki žetvi nekaj let pustiti v prahi ali pa jih nameniti paši
- namakalne površine → pridelava zelenjave, agrumov (limone, pomaranče, grenivke, mandarine), vina in oljk, zaslužki omogočajo nadaljnja velika vlaganja v namakalne sisteme, uporabo gnojil, mehanizacijo in izgradnjo rastlinjakov
- agrumi, oljke, bolj kakovostna vina (J Evropa)
- živinoreja → večji del J Evrope (izjema: Padska nižina) – naravne razmere, vzreja drobnice na strmih in kamnitih goličavah
- MASOVNI / MONDENI turizem (po letu 60) → obale na S Italije in obale Iberskega polotoka
- uvedba cenejših letalskih poletov
- poleg morja tudi kulturni spomeniki, mediteranska kultura, način življenja, naravne lepote, možnosti zabave ...
- turizem je v J Evropi zmanjšal velike regionalne razlike in prinesel zaslužek, odprla so se številna nova delovna mesta, začela se je izgradnja turistične infrastrukture, ki je ponekod povsem spremenila pokrajino
- ↑ slabosti turizma: velike količine odpadkov, umetne plaže dezinficirajo s kemikalijami, ki se izpirajo v morje, poraba vode, praznjenje notranjosti in opuščanje kulturne krajine
- reke so onesnažene z industrijskimi in komunalnimi odplakami ter s kemikalijami, ki se uporabljajo v kmetijstvu
- povečal se je ladijski promet, ki morje onesnažuje z gorivi, izlitji nafte ... ← izumiranje avtohtonih organizmov
- 'CVETENJE MORJA' → množičen razvoj določenih vrst alg; povzroči ga onesnaženje Sredozemskega morja, ki ima šibko izmenjavo vode s čistejšim Atlantskim oceanom
- ŠPANIJA IN PORTUGALSKA:
- območje priseljevanja
- lega ('most' med Afriko in drugimi deli Evrope)
- Portugalska nima narodnih manjšin
- Španija: Katalonci (SV in V – Barcelona, Valencia, Balearski otoki), Galičani (SZ – La Coruña), Baski → neindoevropski jezik! (S – Bilbao)
- AKVEDUKTI → namakalni sistemi z vodnimi mostovi (že Rimljani, Mavri-Arabci)

- HUERTE → intenzivno obdelana namakalna zemljišča na ravnih površinah; male družinske posesti, intenzivno kmetijstvo – povrtnine, v bližini morja agrumi, zelenjava, pšenica, koruza, vinska trta, oljke; Valencia – pomaranče, zelenjava, riž

ITALIJA:

- med prebivalci S in J so precejšnje kulturne razlike
- manjšine: Sardinci (Sardinija), Albanci in Grki (J in Sicilija), Južni Tirolci (S), Slovenci (SV), Furlani (Z od slovenske narodne manjšine), Ladini (J od manjšine Južnih Tirolcev), Francozi (SZ)
- večina gospodarske moči Italije izhaja iz Padske nižine – najboljše naravne možnosti za kmetijstvo, sedež avtomobilske industrije Fiat, proizvodnja bele tehnike, oblačil, obutve, računalniške opreme
- industrijski trikotnik Milano-Torino-Genova
- Mezzogiorno → J od Rima – gorato površje, poletna suša, pomanjkanje naravnih bogastev, obalne ravnice so bile včasih neposeljene, na njih so prevladovale latifundije, njihovi lastniki niso vlagali v kmetijstvo, prebivalstvo je svoja naselja gradilo na vzpetinah – minifundije (prekomerno izčrpavanje tal)
- Italija se zave nerazvitosti na J → sklad za Mezzogiorno (preobrazba kmetijstva, zemljiške / agrarne reforme, namesto ekstenzivne pridelave žitaric so uvedli gojenje tržnih pridelkov, zajezitev rek - namakanje, izboljšava prometnic ...)
- sredstva iz sklada usmerijo v razvoj industrije → gradnja nekaj novih industrijskih središč

GRČIJA IN CIPER:

- Grčija: ena najbolj goratih evropskih držav, sredozemsko podnebje ima samo v obalnem pasu, narodnih manjšin ne priznava (Makedonci), bogata kulturna dediščina, razvita turistična infrastruktura
- kontinentalni in otoški del
- Egejsko (Evbeja, Kikladi, Sporadi, Kreta) in Jonsko (Kefalonija, Krf, Zakintos) morje
- obalni pas (Trakija – intenzivno kmetijstvo), gorski pas (Rodopi, Pindos - pašništvo), otoki (priseljevanje, turizem)
- največji mesti: Atene in Solun
- olimpijske igre leta 2004 so bile nov impulz za razvoj turizma
- Ciper: do leta 1959 je bil britanska kolonija, dva dela (Turška republika Severni Ciper in Republika Ciper)